

پیشگفتار

به نام آنکه هستی از عدم کرد
به نور خود چراغ دانش افروخت

زالال علم جاری از قلم کرد
به انسان شیوه دانایی آموخت

نظر به اینکه علم فقه بیانگر احکام شرعی افعال آدمیان در جهت فردی و اجتماعی است، می‌بایست متناسب با تحول و توسعه جوامع پاسخگوی مسائل و نیازهای فقهی هر عصر باشد. لازمه این کار توجه به رشد و بالندگی اجتهاد و غنی کردن ابزار شیوه‌های استنباط احکام فقهی است.

دانش اصول فقه که کلید باب فقه است در دامن علم فقه فه وجود آمد و رشد و توسعه یافت و بتدریج به استقلال و بلوغ خود رسید و ابزار استنباط احکام فقهی گردید و در گذرگاه تکامل اجتهاد و تطور فقه نقش بسزایی ایفا نمود. همچنین فقها در طول تاریخ فقه و سیر و تحول اجتهاد با بهره‌گیری از منابع احکام اسلام و اساس تشریح دینی، اصول و قواعدی را نیز به عنوان «قواعد فقه استخراج» و در کتب فقهی یا در مجموعه‌های مستقل با عناوینی چون «القواعد و الفوائد»، «نضدالقواعد الفهیه»، «القواعدالفهیه» عرضه کرده‌اند.

قواعد فقهی اصولی عام و فراگیرند که در بخش عظیمی از فقه کاربرد دارند و مجتهد را در کنار اصول فقه و بدون واسطه، در فهم و استنباط حکم شرعی یاری می‌رسانند. بی‌تردید قواعد فقهی در راستای رشد و بالندگی اجتهاد و کارآمد ساختن فقه و حاکمیت قوانین اسلامی در عرصه‌های اجتماعی نقش مهمی دارد؛ البته استخراج قواعد جدید فقهی و بازنگری و تبیین دقیق و گسترده آنها امری ضروری است. امید است در جهت تحقق این هدف و در پرتو تلاش مستمر و محققانه فقیهان و کارشناسان فقهی، قواعد فقه هم مثل اصول فقه بتدریج استقلال خود را از غلم فقه باز یابد، تا به کمک و همراهی اصول فقه را متناسب با نیازهای زمان در رشد و تکامل و غنای کمی و کیفی یاری رسانند.

در مجموعه حاضر که منطبق با سرفصل درس قواعد فقه برای دانشجویان گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی رشته الهیات تدوین شده، هفت قاعده فقهی به طور تفصیلی بررسی شده و در موارد لازم مواد قانون مدنی و موضوعات حقوقی متناسب با مباحث فقهی نیز بیان شده است.

در پایان یادآور می‌شود به طور کلی در موضوع قواعد فقه و علی‌الخصوص در قواعد مطرح شده در این کتاب جای بسی تحقیق و پژوهش است و بر محققان متعهد است که همواره غواص‌وار در دریای تتبع و تحقیق به جستجوی گوهر گرانبه‌های معرفت پرداخته و بر تشنگان علم و دانش عرضه نمایند که ما تنها به اندازه وسع خود در این زمینه کوشش ناچیزی نمودیم و این نوشتار بضاعت مزجاتی است که امید می‌رود مورد رضای خوانند متعال قرار گیرد. نیز امید داریم که راهنمایی اساتید معظم و پژوهشگران عرصه اندیشه و فقاقت و یاری فاضلان متعهد توشه راه باشد.

و مِنَ اللَّهِ التَّوْفِيقُ وَ عَلَيْهِ التَّكْلَانُ

اسدالله لطفی

زمستان 1380